

amelyek a táj szépségeit, a természeti ritkaságokat, az állat- és növényvilág nevezetességeit tönkretenni, elcsúfítani igyekszik.

Az év leteltével ez a naptár nem kerül mint időt multa, értéktelen holmi a papírkosárba, hanem a szem gyönyörködtetésére továbbra is ott marad a természetbarát íróasztalának kedves tárgyai között.

F. M.

K Ü L Ö N F É L É K

SEZMÉLYI HÍREK.

A magyar királyi földművelésügyi miniszter előterjesztésére megengedem, hogy *Hepke Artúr* miniszteri tanácsosnak nyugalomba vonulása alkalmából a közszolgálat terén kifejtett buzgó működéséért elismerésem tudtul adassék.

Kelt Budapesten, 1933. évi október hó 21. napján.

Horthy, s. k.

dr. Kállay Miklós, s. k.

A magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére *Papp-Szász Tamás* földbirtokosnak, a Dohánytermelők Országos Egyesülete igazgatójának, a mezőgazdaság fejlesztése körül szerzett érdemei elismerésül a II. osztályú Magyar Érdemkeresztet adományozom.

Kelt Budapesten, 1933. évi október hó 26. napján.

Horthy, s. k.

vitéz Gömbös Gyula, s. k.

Hepke Artúr miniszteri tanácsos, erdőigazgató búcsúztatója. Folyó évi november hó 1-ével nyugalomba vonult *Hepke Artúr* miniszteri tanácsos, miskolci erdőigazgatót az erdőigazgatóság tisztikara október hó 28-án este a Korona-szálloda nagytermében társasvacsora keretében elbúcsúztatta. A búcsúztatón megjelent az erdőigazgatóság tisztikarán kívül Miskolc város társadalmának számos, előkelő tagja, akik meleg szeretettel ünnepelték az általános közkedveltségnek örvendő erdőigazgatót. A társasvacsorán *Papp Béla* miniszteri tanácsos, *Hepke Artúr* érdemeinek kiemelése mellett, szép beszéd kíséretében az ünnepelt erdőigazgatónak átnyújtotta a Kormányzó által adományozott Signum Laudis-t, melyet *Hepke Artúr* keresetlen szavakkal, mély meghatottsággal megköszönt.

Az erdőtisztikar nevében *Köves János* főerdőtanácsos köszöntötte fel a búcsúzó, beszédet mondott még *Róth Gyula* főiskolai tanár, a magyar mérnökök országos szövetsége részéről *Hegedüs Győző* máv. főfelügyelő, a város közönsége nevében *dr. Halmai Béla* h. polgármester, *Hönig* tábornok, *Gömöry* ezredes, *Magasházy Béla*, a borsodi Bükk-Egylet nevében *Illés Bertalan* főtitkár és még számosan.

Hepke Artúr az irányában megnyilvánuló meleg szeretetet megköszönve, a jelenlevőket arról biztosította, hogy az itt eltöltött 2½ évet mindig legkedvesebbjei közé fogja sorolni. A jelenlevők ezután felállva, sötét teremben, cigánykíséret mellett elénekelték „Ballag már a vén diák”-ot, úgy mint annak idején Selmezbányán.

A vacsora folyamán *Papp* Béla miniszteri tanácsos bejelentette még, hogy a földművelésügyi miniszter úr Önagyméltósága *Muttnyánszky* Jenő főerdőtanácsost bízta meg az erdőigazgatóság vezetésével, mely hírt a jelenlevők örömmel vették tudomásul.

A szeretetteljes búcsúztatón a fent említetteken kívül résztvettek még: *Csordás* István máv. üzletigazgató, *Legeza* Lajos kormányfőtanácsos, *Tavassy* Gyula ezredes, dr. *Barth* György törvényszéki elnök, *Maklár* Dezső főszolgabíró, *Fröhlich* Brunó miniszteri tanácsos, *Molcsány* Gábor főerdőtanácsos, *Onczay* László erdőigazgató, *Kolba* Róbert gyárigazgató, dr. *Saad* Andor egészségügyi tanácsos, *Karcher* Győző műszaki tanácsos, *Csizinszky* László osztálytanácsos, *Kállay* Tamás v. országgyűlési képviselő, *Steiger* József oszt. tanácsos, *Tasnády* rendőrfőtanácsos, *Sáray* alezredes, *Éles* Géza volt és *Karay* Aurél jelenlegi diósgyőri főbíró, dr. *Fekete* Gyula diósgyőri főjegyző és az erdőtisztikaron kívül még számosan.

A társasvacsora a legjobb hangulatban a kora reggeli órákban ért véget.

Követendő példa. Szeged sz. kir. város törvényhatósága folyó évi október hó 4-ikén tartott közgyűlésén tárgyalta a költségvetést. Az erdőgazdaság kiadási tételénél *Grüner* István dr. az erdősítések szorgalmazását kívánta. A városnak az erdőkből 1932. évben annyi jövedelme volt, mint a többi ingatlanai hozamának a fele. Indítványozta, hogy a törvényhatóság a város tulajdonát képező földeken a további erdősítést tartsa szükségesnek, s e végből a mezőgazdasági bizottság meghallgatása után a legközelebbi közgyűlés elé megfelelő javaslatot terjesszen. Elvül szolgáljon, hogy mindazokat a homokterületeket kell erdősíteni, amelyek holdankénti haszonbére évi 20 kgr. búzaértéken alul van. A város mezőgazdasági bizottsága csak oly felvétellel javasolta az indítvány elfogadását, ha szakértő a bérföldeket beerdősítésre alkalmasnak találja. Az indítványt a közgyűlés, a város mezőgazdasági bizottság módosító javaslatával egyhangúlag elfogadta és felhatalmazta a polgármestert, hogy a csereerdősítésekre a szerződések megkötése.

Az Alföld fásítását a törvényhatósági közgyűlésen tehát egy ügyvéd indítványozta — és Szeged város közgyűlése dicséretre méltólag egyhangúlag elfogadta azon indítványt, hogy azokat a homokterületeket, melyeknek holdankénti évi haszonbére a 20 kgr. búzaértéket el nem éri — beerdősíti.

Szeged város törvényhatósági bizottságának 1933. évi július hó

8-ikán tartott rendes közgyűlése elé Kiss Ferenc törvényhatósági bizottsági tag terjesztette elő azt az indítványt, hogy a balástyai legelőn létesített erdők Vedres István városi mérnökről *Vedres István-erdőnek* neveztessenek el. Az 1830 november hó 4-ikén elhunyt Varasányi Vedres István városi mérnök volt ugyanis az, ki 1799-ben javaslatot adott be a városi tanáshoz a futóhomok megkötése iránt. A javaslatot a városi tanács 1799. év március hó 26-ikán tárgyalta és kimondotta, hogy minden házasgazda esztendőnként 100 drb. fát tartozik az „insenér” által kimutatandó helyen tavasszal mindjárt, vagy ősszel a „közjó javára” ültetni. Kistelek községet a homok majdnem betemette, úgy, hogy a házak ablakáig ért már a homok. Ezért is Csengele pusztán az 1808. évi január 4-iki jelentés szerint 37.229 drb. csemetét ültettek el és megindult a többi homokterület megkötése is. Kiss Ferenc indítványát a törvényhatósági közgyűlés elfogadta és a balástyai újonnan telepített erdőt Vedres István mérnökről nevezte el és a szükséges intézkedések megtételére a polgármestert 24.155/1933. számra utalással jegyzőkönyvileg felhívta

Matusovits Péter.

Emlékbeszéd a „Magyar Mérnök- és Építész-Egylet” szegedi osztályának 1933. évi szeptember hó 2-án tartott díszgyűlésén.

Irta: **Matusovits Péter* ny. miniszteri tanácsos.

Szeged város a hullámsírból való feltámadásának 50-ik évfordulóját ünnepelte a közelmúltban. Ünnepelte azokat, akiknek feltámadását köszönheti. Mikor a piszkos hullámsírba jutott Szeged — összefogott a polgárság, össze a hazának minden fia és összefogott a világ majdnem minden nemzete, hogy Szegedet romjaiból felépítse, hogy életre keltse. Ez az összefogás feltámasztotta Szegedet egy szebb alakban, mint amilyen volt. A felépített, az újból feltámasztott Szeged felvirágzott, mint felvirágzott a haza jóléte — amikor jött egy új árvíz, mely piszkos hullámaival elborította Magyarország háromnegyedét és amely Szegedet a piszkos hullámsír szélére hozta és elszakította attól a résztől, mely vérkeringéséhez és megélhetéséhez kell. Egy újabb árvízhez jutottunk, mely rombadöntötte nemcsak Szegedet, de egész hazánkat. Vajjon, mikor lesz ebből feltámadás? Akkor, amikor Szeged rombadőlt, összefogott egész Magyarország, összefogott a külföld, hogy újra építse, ma nekünk kell összefognunk, hogy fölépíthessük a rombadőlt hazát, melyet piszkos hullámsír takar. Hazaszeretetünkben kell gátat emelnünk, hogy a piszkos árt eltávolítsuk és hazaszeretetünkben bástyát, a Nagymagyarország határán, melyet vérünkkel is megvédünk. A hazának mindig voltak nagy fiai és nekünk most sem kell kétségbeesnünk. Egy ilyen nagy fiáról akarok most

* Dr. Farkas László nyomán.

megemlékezni, ki már 103 éve pihen Szeged belvárosi temetőjében és aki hozzánk, mérnökökhöz tartozott: *Varasányi Vedres Istvánról*.

Atyja Vedrits György horvát származású volt és 1764 október 20-ikán szerezte meg Szegeden a polgárjogot és körülbelül akkor vette el feleségül Sári Rózát. A Vedrits, Vödrits, Vödörös és később Vedres néven szereplő Györgynek két fia volt: István és Pál. István 1765 szeptember 22-ikén, Pál 1769 november hó 5-ikén született. Pál élete-folyásáról nincsenek adataink. István már 5 éves korában bekerült a „nemzeti iskolába”. Elemi ismereteinek elsajátítása után a piaristákhoz, akik jó magyart neveltek belőle. 16—17 éves korában felment Pestre, hol bölcselettel és mérnöki tudományokkal foglalkozott a főiskolán. 1784 szeptember hó 28-ikán a felsőbb mennyiségtanból vizsgázott oly sikerrel, hogy 50 forint jutalomban részesült. Azután tapasztalatszerzés végett megfordult az ország több helyén — különösen a Dunántúlon. Gyakornok volt a gróf Apponyi-féle hőgyészi uradalomban, ahol megismerte az árvédelmet, 1786-ban ismét Pestre kerül és május 7-ikén megszerzi a mérnöki diplomát. Még ugyanazon évben, augusztus hó 1-ével, az előregedett Sax János híres földmérő helyére városi földmérőnek kerül Szegedre. Vedrits István, illetve 1790 óta Vedres István néven szereplő városi mérnöknek neve ezidőtől forrt össze a szülővárosának történetével. Neve Szeged város 1786. évi december hó 14-iki tanácsülésén Vedrich Stephanus geometraként szerepel először.

Vedres első munkái földmérések, épülettervek, töltések, hidak és malmok építése. A II. Lipót trónraléptével megalakult reformbizottságban, mint Szeged hites és esküdt földmérésze, hazafiságból vett részt. Egyénisége azonban a kilencvenes években bontakozik ki — amikor az árvíz, az éhínség és a futóhomok pusztításait látta. Ezeken a tapasztalatokon alakult ki benne az a meggyőződés, hogy itt fásítani, ármentesíteni és csatornázni kell. Két fontos javaslattal fordul a városi tanácshoz: egyik a töltések építéséről, hogy a szőregi uradalom megmeneküljön az árvizektől, a másik a fásításról. Ezeket a javaslatokat megindokolja. Szegeden fahiány van és Pestre keli menni bútorokért, Zomborba kapanyélért, Csanádra mogyoróipalcáért; a földet nem lehet trágyázni, mert minden hulladékot el kell tüzelni, nincs építőanyag és nincs egy árnyas hely az állatoknak. „A sivány homokosság” című művében bebizonyította, „hogy a siványba — futóhomokba — ültetett fűzesek hat év alatt szinte erdővé sűrűsödnek”. Javaslátát a városi tanács 1799. év március hó 26-ikán tárgyalta és kimondotta, hogy minden házasgazda esztendőnként 100 darab fát az „insenér” által kimutatandó helyen tavasszal mindjárt, vagy ősszel a közjó hasznára ültetni tartozzon. Megszervezik az erdőinspektorságot, amely tervszerűen a kamara által jóváhagyott szabályok szerint végezte az erdősítéseket. Az 1808. évi január negyediki jelentés szerint magán a csengelei pusztán 372.294 drb. csemetét ültettek el és megindult a

többi homokos terület megkötése is. Ezzel a Kistelek községnek futóhomokkal való betemetése is megakadályoztatott.

Hogy pedig mit lehet elérni védőtöltésekkel, megmutatta az 1781-ben a város által a kamarától zálogba vett szőregi uradalomban. Az uradalom hasznosítására rendbe hozatta a város által az utakat, a Tiszán hajóhidat építtetett és az újszegedi ártéren 1000 öl hosszú töltést emeltetett. A fáradozás meghozta az eredményt, mert az ármentesített földek jó termést adtak, melynek jövedelméből a város nagy beruházásokat eszközölhetett. Volfordt József polgármestersége alatt Vedres szavai szerint, a város létesített a piacon eieségházat, egy pompás tanátházat s ebbe a nemzeti játékszínt helyezte, a palánkii utcát, a reszkei országutat megigazította és a Bánom-kertek alatt egy „Etele” nevű erdőt ültetett; a józan tudományokat, a kézi mesterségeket tanuló ifjúság számára nevezetes rajzoló iskolát állított, a polgári kórház építésébe belekezdett, stb. Mindez Vedres tervei szerint készült, ki minden jó ügynek és alkotó mozgalomnak lelke és intézője volt. 1786-ban a zálogos birtoktest védelmére még további 3000 öl hosszú töltés készítését javasolja, de a város, miután a szőregi uradalom részére további időre biztosítva nem volt, nem járult hozzá a javaslatához. 1808-ban további 25 évre megkapta Szeged város az uradalmat, de a Vedres által javasolt töltés építéshez 25.000 forinttal a város nem rendelkezvén, a javaslatot el nem fogadta. Ekkor Vedres új javaslatot nyújtott be, melyben a töltések emelését újabb költségen kívánta megejteni, — ha a város az ármentesítendő 3569 holdnyi területet évi 1000 forint bérért 12 évre neki adja. A szerződést 1811-ben megkötötték és Vedres áldásos működése tulajdonképpen ekkor kezdődött. A kiszáradt árterületet mintagazdasággá alakította. Új növényeket honosít meg, csatornázt, telepít és Vedresháza községet létesíti. Az 1813. és 1816. évi árvizekkel szemben a védőtöltések nem bizonyultak elég erőseknek —, de Vedres a tapasztalatokon okulva, újból készített erősebb gátakat és már az 1830-iki árvíz nem ártott bérbirtokának.

Ezen munkálatok mellett kötelességszerűen ellátta hivatalát, sőt országos jelentőségű tervekkel foglalkozott és nagy irodalmi munkásságot is kifejtett. Közgazdász, mérnök és költő egy személyben. Vedres 1805-ben könyvet írt a Duna—Tisza csatornáról, mely szerinte Szegedtől Dunaharasztiig, vagy Soroksárig lenne építendő, 100.000 öl hosszban, 18 öl felső és 10 öl alsó szélességgel és 1.5 öl mélységgel. A vontatást állatokkal kívánta teljesíteni. A csatorna, szerinte 4,593.722 forintba kerülne, 4 évig épülne és elkészültével évi hozama 824.745 forintot tenné ki és így 18 százalék jövedelmet hajtana.

Vedres optimista volt és 1830-ban, tehát 25 évvel később, második csatornatervről írt „A túl a tiszai nagyobb árvizek eltéríthetőségéről”, 1825-ben „A sivány homokságról”. „Nemzeti jószág” című

munkájában még öt más csatornatervet készít elő. Szeged városán alul mintegy 2000 ölnyre a Maty nevű ér rekesztővel való elzárásával a hajók részére téli kikötő készítését ajánlja. Képzelőereje nagy és ha megfelelő pénzzel rendelkezett volna, — nagyokat tudott volna alkotni. Kereskedőházakat, gabona- és áruraktárakat javasolt építeni. 1807-ben „Egy nemzeti jószágról”, melyet „Magyarország és a hozzákapcsolt tartományok számára s javára” címen írt — egy 25 milliós nagy nemzeti kölcsönről, mely 25 év alatt kamatos kamataival 59 millió 658.873 forintba rúgna —, mit hasznos beruházásokra, gazdasági és kulturális alkotásokra kellene fordítani. Ily befektetések volnának csatornaépítések, kórházak létesítése, a mezőgazdaság, ipar, kereskedelem és technológia fejlesztése, gabonaraktárak, utak, hidak építése, lecsapolások, erdősítések bányaművelés stb., kulturális befektetések: Magyar tudós társaság, az írók, fordítók, jó magyar tanítók, jeles ifjak segítése, a művészek, színészek feltalálók, stb. jutalmazása. Eszméi nagyjában egyeznek gróf Széchenyi István eszméivel, de Széchenyit megelőzte.

Írói munkássága: Örömdal gróf Brunszvik József főispán beiktatására (1796), Szeged város megnagyobbított tanátháza (1799), Nemes sz. kir. Szeged városa megnagyobbítandó tanátháza talpkövének letétele alkalmatosságára készült versek (1799), A Tiszát a Dunával összekapcsoló új hajózható csatorna (1805), Az 1805-ik esztendőben fölkelő nemes magyar sereg vitézi dallja, Ugyanaz német nyelven is megjelent Stankovits Miklós piarista fordításában. A magyar nyelvnek a magyar hazában való szükséges voltát tárgyaló hazafiúi elmélkedés 1790-ik esztendőben (1806 és 1807-ben); Egy nemzeti jószág (1807); A nemzeti jószág szerzőjének, Vedres Istvánnak a bankócédulák elenyészthetőségéről való vélekedése (1807); A haza szeretete, avagy nemes Szeged városának a törököktől való elvétele (színdarab 1809); Stephanus Vedres: Assertiones ex jure ecclesiastico universo, quas terminato semestei secundo in r. universitate Pestinensi a. 1814. Étska kisded rajzolatja (1817; A szegedi múzsák százados ünnepe (1820); A magyar nemzeti lélekről egy-két szó (1823). A sivány homokság felhasználása (1825); A Túl a Tiszai árvizek eltéríthetőségéről egy-két szó (1830).

Amint fentiekből látható, Vedres István egy izzó magyar, úgynevezett universal zseni. Közgazdász, mérnök és költő egy személyben. Egy tevékeny, zseniális férfiú. Meg is becsülték. Csongrád és több más vármegye táblabírája, a bécsi és brünni tudományos társaságok tagja és a legnagyobb kitüntetések, hogy I. Ferenc király 1826. évi július hó 12-én Varasányi előnévvel magyar nemesi rangra emelte, még pedig Biharmegyében dotációs birtokkal. Ezt a birtokot azonban át nem vette.

1821. év végén 35 évi szolgálattal nyugalomba vonult, de azért haláláig, mely 1830 november 4-ikén következett be, állandóan dol-

gozott Szegedért és hazájáért. Eszméi közül az Alföld fásítása, az ármentesítés és a Duna—Tisza csatorna — ma is aktuálisak. Gróf Széchenyi István eszméinek előharcosa volt és több mint száz évvel ezelőtt hirdette azt az Alföld fásítást, melyre 1923-ban törvényt hoztak, de végrehajtását elodázták. Az Alföld öntözésére és az olcsó vízi szállítóútra alkalmas csatornán, a Tisza hajózásán ma is gondolkoznak. Ha Vedres Istvánnak meg lett volna a hatalma hozzá és anyagi ereje — ezek már rég meglettek volna.

Oroszország fatermelése 1934. évben. Az oroszországi puhafa-exportot legnagyobb részben a Fehér-tenger környékéről és a leningrádi kikötőből bonyolítják le, ahol az exportfát fűrészelő nagy fűrésztelepek fekszenek. A fűrésztelepekre a gömbfát vízi utakon szállítják. Az 1933/34. évi exportmennyiség megítélésére tehát az idei úsztatás lesz irányadó. Hivatalos orosz adatok szerint, amint a „Carpatia” közli, nyilvánosságra került az, hogy a munka és védelme tanácsának utolsó ülésén az idei úsztatás ki nem elégítő menete szigorú vizsgálatnak lett alávétve. Ez évi június hó 15-éig ugyanis a tervszerűen előirányzott 95 millió m³ helyett csak 74 millió m³ gömbfát készítettek elő tutajozásra, az előző 1932. évi ugyanezen időbeli 81 millió m³-rel szemben. Miután azonban az évszakknak megfelelően az idei úsztatáshoz való előkészítés már majdnem befejezettnek tekinthető, úgy a folyók vízállására és más gazdasági viszonyokra való figyelemmel, amelyek az úsztatás menetét könnyen befolyásolhatják, megállapítható, hogy gömbfának az arra kijelölt fűrésztelepekre való beérkezéséig a különbség az előző évhez képest még jelentékenyen megnövekedhet. Oroszország tehát 1934. évben biztosan kevesebb fát fog exportálni, mint 1933-ban.

(A Wiener Allgemeine Forst- und Jagd-Zeitung 1933. évi 41. számából.)

Gólyavonulás. Ez év szeptember havában a keletporoszországi Rossitten madárvártáról 250 darab fiatal gólyát bocsátottak útra annak megállapítása céljából, hogy ezek délre — mint elődeik — Kisázsian és Egyiptomon keresztül fognak-e vonulni, vagy pedig — mint a nyugaton kiköltött gólyák —, a Spanyolországon át vezető vonulási utat fogják-e követni? Az eddig beérkezett jelentések szerint egy kísérleti gólyát, amely útközben elszerencsétlenedett, Konstanz közelében találtak. Miután még más hasonló megfigyelések is rendelkezésre állanak, feltehető, hogy a fiatal gólyák ugyanazt az utat tartották be, mint a szüleik

(A Wiener Allgemeine Forst- und Jagd-Zeitung 1933. évi 41. számából.)

Az amerikai erdő- és fagazdálkodás törvényes szabályozása. Az Amerikai Egyesült Államokban az erdőhasználatokat mind ez ideig eléggé szabadon lehetett fogantatosítani és miután az erdő-

terület legnagyobb része (több, mint 90%-a) magánbirtok, az eddigi használatok tulajdonképen erdőpusztítás jellegével bírtak. Az erdőpusztítás következményei hamarosan jelentkeztek, abnormális árvizek, áradások egyre szaporodtak, s nagy kiterjedésű termékeny területek mentek tönkre. Csak a háborúutáni időkben, különösen a világgazdasági krízis jelentkezésekor, amint azt dr. Edgar Mörath mérnök a „Deutschen Forstwirt”-ben kifejti, kezdtek Amerikában ezzel a komoly kérdéssel foglalkozni és ez idő szerint Ward Shepard főerdőmester, aki Németországban, Ausztriában és Csehszlovákiában két évig tanulmányúton volt, egy olyan törvénytervezet kidolgozásán fáradozik, amely az Egyesült Államok fagazdálkodását megfelelő állami ellenőrzésnek lesz hivatva alávetni.

(A Wiener Allgemeine Forst- und Jagd-Zeitung 1933. évi 43. számából.)

Erdősítési társulatok Németországban. Amint már jeleztük, Németországban rövidesen rendkívül nagymértékű erdősítési munka fog megindulni, amelyet a munkaalkalmak teremtésére irányuló intézkedések keretében elsősorban a nyilvános vagy önrendelkezési jogú társulatok foganatosítanak. Hogy a kisebb magán-erdőbirtokosoknak is lehetővé tegyék az erdősítési akcióban való részvételt, azt tervezik, hogy ezeket, a közösen való erdősítés speciális céljából, magántársulatokká, úgynevezett erdősítési társulatokká összevonják. Törvényes alapot erre a véderdőkre és az erdő-társulatokra vonatkozó törvények szolgáltatnak. A megalakítandó erdősítési társulatok erdőgazdaságpolitikai szempontból mint újítások nagy érdeklődésre tarthatnak számot.

(A Wiener Allgemeine Forst- und Jagd-Zeitung 1933. évi 42. számából.)

Az állami erdők kiterjedése Csehszlovákiában. Az állami földhivatal hosszadalmas tárgyalások után gróf Andrássy Géza felső-magyarországi nagybirtokainak utolsó maradványait is átvette. Az állami erdőbirtokok Csehszlovákiában ennek következtében 1.1 millió hektárra emelkedtek.

(A Wiener Allgemeine Forst- und Jagd-Zeitung 1933. évi 42. számából.)